

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" Romanının Eleştirel Pedagojinin Bazı Kavramları Açısından Çözümlemesi

Analysis of Fakir Baykurt's "The Tenth Village" in Terms of Selected Concepts of Critical Pedagogy

Hilal Çalmaşur, Ayhan Ural

Yazar Bilgileri

Hilal Çalmaşur

Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
hilal.calmasur@gazi.edu.tr

Ayhan Ural

Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi,
urala@gazi.edu.tr

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanını eleştirel pedagojinin eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praxis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji ve demokratik mücadele kavramları açısından çözümlemektir. Araştırmada doküman çözümlemesi modeli ve ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler sürekli karşılaştırma veri analizi yaklaşımı ile çözümlenmiştir. Kodlama sürecinde genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama tekniği kullanılmıştır. Araştırma sonuçları değerlendirildiğinde "Onuncu Köy" romanında gerçekliğin bireyleri ezen koşullarına karşı eyleme geçmek için bilinçlenme süreci; halkın ve eğitimcilerin düşünceleri hakkında iletişime geçmek; bireylerin dünyayı ve kelimeleri okurken kendi gerçekliklerini ve yaşamlarını okuyup yazmaları; bireylerin başkaları veya koşullar aracılığıyla belirlenmiş bir nesne olarak değil edimleri, istekleri ve öznellikleriyle var olması; bilgiyle donanmış bir şekilde eylemde bulunma; ezilenlerin mücadelesini benimsemek isteyen bireylerin geçirdikleri ve geçirecekleri süreç; eğitimin özgürleşmek için itici bir güç olduğu fikri; ekolojik ve sosyal adalet arasında eleştirel bir diyalog kurma çabası; çeşitli alanlarda özgürlükçü ve eşitlikçi şartlar oluşturmayı genişletme çabası önemli görülmektedir. Araştırmacılara Türk edebiyatından veya dünya edebiyatından belirlenecek olan farklı romanlarla eleştirel pedagojinin bazı temel kavramlarına ilişkin çözümlemeler yapmaları, eleştirel pedagoji için örnek olabilecek ve olmayacak içerikteki romanlara ilişkin karşılaştırmalı çözümlemeler yapmaları önerilebilir.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler

Eleştirel pedagoji
Fakir Baykurt
Onuncu Köy romanı
Doküman çözümlemesi

Keywords

Critical pedagogy
Fakir Baykurt
The Tenth Village novel
Document analysis

Makale Geçmişi

Geliş: 19.07.2023
Düzeltilme: 28.11.2023
Kabul: 08.12.2023

ABSTRACT

The aim of this research is to analyze Fakir Baykurt's novel "The Tenth Village" in terms of critical awareness, dialogue, literacy, original existence, praxis, rebirth, educational opportunity, ecopedagogy, democratic struggle concepts of critical pedagogy. In the research, document analysis and the criterion sampling method were used. The data were analyzed with the continuous comparison data analysis approach. In the coding process, the coding technique made within a general framework was used. When the results of the research were evaluated, the following issues were deemed crucial: the awareness-raising process to take action against the oppressive conditions of reality; to communicate about the thoughts of the public and educators; for individuals to read and write their own realities and lives while reading the world and words, individuals' existing with their actions, wishes and subjectivities, not as objects determined by others or conditions; to take action equipped with knowledge; the process that individuals who want to embrace the struggle of the oppressed go through and will go through; the idea that education is a driving force for emancipation; an effort to establish a critical dialogue between ecological and social justice; an effort to expand the creation of libertarian and egalitarian conditions in various fields in the novel "The Tenth Village". Researchers can be advised to analyze some basic concepts of critical pedagogy with different novels to be determined from Turkish or World Literature, to make comparative analyzes of novels that may or may not be an example for critical pedagogy.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf

Çalmaşur, H. & Ural, A. (2023). Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin bazı kavramları açısından çözümlemesi. *TEBD*, 21(3), 1903-1932. <https://doi.org/10.37217/tebd.1329786>

Giriş

Sosyal bilimlerde her bir disiplinin bir diğer disiplinden yeri geldikçe faydalandığı görülmektedir. Bu açıdan bir disiplin olarak edebiyatın birçok disiplinden faydalandığı gibi bu disiplinlere kaynaklık da ettiği söylenebilir (Michaud, 2018). Derrida (2010) *edebiyatı*, insanın her şeyi ifade etmesine imkân veren kurgusal bir kurum alanı olarak tanımlamaktadır. Bu noktada edebiyatın amacına ilişkin “sanat için sanat” (Plehanov, 1987) ve “toplum için sanat” (Stael, 1967) olmak üzere iki argüman tartışılmaktadır. Bununla birlikte edebiyatın temel olarak sanatçı, eser, toplum ve okur olmak üzere dört unsurdan oluştuğu görülmektedir (Moran, 2016). Bu açıdan edebiyatın ortaya çıkması için gereken ilk koşulun edebi kişilik olarak yazar olduğu ifade edilebilir (Sartre, 2008). Yazarın bireysel ve sosyal yaşam öyküsünün ise, edebi eserin toplumsal açıdan anlaşılmasında önem kazandığı açıklanmaktadır. Dolayısıyla bir yazın eserinin, toplumsal gerçekliği yansıttığı varsayılan tablolar olarak incelenebileceği belirtilmektedir (Wellek ve Warren, 2001). Bilginin sosyal temelleri olduğu savından hareketle sosyal bilimlerin kendi metodunu çizmeye başladığı bu dönemde (Gulbenkian Komisyonu, 2014), Meriç (2013) ise daha özelden yaptığı saptamada sosyoloğun, psikoloğun ve tarihçinin yapamadığını romancının yaptığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda insan bilimlerinin emeklediği bu süreçte, romanın henüz konuları belli olmayan bilimleri inceleyerek büyük bir görev üstlendiği düşünülmektedir. Becker’e (2016) göre dolayısıyla roman tıpkı istatistik, tarih, etnografya, fotoğraf ve sinema gibi toplumu anlatmanın önemli yollarından biri olarak kabul edilmektedir.

Romanın insanın aile ve diğer kurumlar içindeki rollerini, gruplar ve toplumsal sınıflar arasındaki çatışma ve gerilimlerini vb. birçok farklı durumları tasvir ettiği belirtilmektedir (Swingwood, 2018). Bu anlamda toplumsal gerçekçi bir edebiyatın, gerçeğin ötesine geçen durumlar barındırarak kuram ve uygulama arasında sağlam bir ilişki oluşturmaya çalıştığı söylenebilir. Dolayısıyla başarılı bir edebiyat için, toplumsal gerçeklik ile eleştirel gerçeklik bağlaşması ve bu bağlaşmanın neticesinde yazarın sanatını “eleştirel gerçekliğin sanatsal mirasının” üstüne inşa etmesi gerekmektedir (Lukács, 1969). *Toplumsal gerçekçi edebiyat*, Marksist felsefenin edebiyat alanına uyarlanması, başka bir anlatımla sınıfsal bir duruşun sanatsal düzleme aktarılması olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal gerçekçi edebiyat, edebiyatı toplumu oluşturan farklı sosyal sınıflar arasındaki mücadelenin bir aracı olarak kabul etmektedir (Alver, 2014). Toplumsal gerçekleri işleyen bir tür olan köy romanlarının ise Türk edebiyatında, çoğunlukla köyü kısa sürede tanıma fırsatı bulan veya zaman zaman köyle ilişkileri olan yazarlar tarafından ele alındığı görülmektedir (Kaplan, 1988).

Köy romanları, köy insanından çok köy şartlarını inceleyen ve köy insanının sosyo-ekonomik sorunlarını betimleyen romanlar olarak açıklanmaktadır (Naci, 1990). Diğer yandan köy romanının eleştiri, protesto ve direniş gibi tavırların sergilenmesini sağlaması açısından muhalif bir yazın türü

olduğu iddia edilmektedir (Halman, 2011). Bu açıdan köy romanları sosyal ve siyasi gelişmelere bağlı olan ve amacı gereği sosyal karakteri ağır basan romanlar olarak değerlendirilmektedir (Kaplan, 1988). Modernleşmenin feodaliteden kapitalizme, dinselden sekülere, tarımdan sanayiye, kırsaldan kente ve cemaatten cemiyete uzanan farklı geçişleri içerdiği süreçte, köy romanlarının bütünü temsil edecek parçaları arttıran bir vasıf taşıdığı, toplumsal yaşamı daha önce değinilmemiş boyutlarıyla gündeme getirdiği görülmektedir (Dede, 2021). Irmak (2018) köy romanlarının toplumsal, kişisel ve tesadüfi olmak üzere üç nedenden dolayı ortaya çıktığını belirtmektedir. Türk edebiyatında köy temasına (yanlış batılılaşma) ilk olarak Tanzimat Dönemi'nde (Timur, 2019); köy temasına ilişkin daha kapsamlı bir anlayışa (milli mücadele konulu) Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte (Belge, 2012); köy edebiyatına ilişkin asıl öz temalara (sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik toplumsal konular) ise 1940'lı yıllardan sonra (Karpat, 2017) yer verildiği anlaşılmaktadır. Bu gelişim sürecinde "Köy Edebiyatı Hareketi"nin asıl başarısını elde etmesinde, Türkiye'de 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin büyük bir etkisinin olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla köyde doğan, yoksul bir aileden gelen ve Köy Enstitülerinden mezun olan Fakir Baykurt'un "Köy Edebiyatı Hareketi"nin gelişmesinde öncü bir isim olduğu belirtilmektedir (Yılmaz, 2019). Fakir Baykurt'un yazınsal eyleminde iki önemli durum bulunmaktadır (Andaç, 2000): *i.* Köyde doğup yaşamasının getirdiği "tanıklık", *ii.* Köy sınırlarını aşma sonrasında kazanılan "bilinçlilik". Bu açıdan bu iki durumun, Fakir Baykurt'un eğitimin toplumu değiştirme ve geliştirme gücüne inanmasıyla ilişkili olduğu söylenebilir (Yazıcı-Okuyan, 2006).

İnsanı konu edinen edebiyat ve eğitimin birbirleriyle ilişkili olan veya birbirini tamamlayan iki alan olduğu ifade edilmektedir (Kavcar, 1999). Edebiyatın incelediği konularla bireyleri yönlendirip, onları bazı olgu ve değerler doğrultusunda etkileme amacı taşıması, edebiyatın eğitime kesişen yönünü oluşturmaktadır (Uçan, 2013). Başka bir anlatımla, Fakir Baykurt'a göre edebiyatın ve eğitimin ortak amacı halkı uyarmak ve bilinçlendirmek olarak belirtilmektedir. Fakir Baykurt'a göre toplumsal gelişme ve ilerlemenin sağlanabilmesi için eğitim gören her bireye yenilikçi, yaratıcı, dirençli ve üretken bir kimlik kazandırılması gerekmektedir (Yazıcı-Okuyan, 2006). Bu noktada bireye toplumsal bir kimlik kazandırmada en iyi yolun, kişiye değer veren ve eleştirel düşünmeyi aşlayan bir eğitim sisteminden geçtiğine değinilmektedir (Friere, 2022). Dolayısıyla bireyin kendi aklını bir başkasının kılavuzluğuna başvurmaksızın kullanması -ergin olamama durumundan kurtulma- önemli görülmektedir (Kant, 2023). Bir eğitim yaklaşımı olarak kökenini eleştirel kuramdan alan eleştirel pedagojinin bu süreçte büyük bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir (Kincheloe, 2018).

Eleştirel pedagoji çalışmalarının özünü Freire'nin öncülük ettiği *Problem Tanımlayıcı Eğitimin* oluşturduğu (Freire, 2019) ve eleştirel pedagoji teriminin ilk defa Henry Giroux'nun 1983'te yayınlanan "Eğitimde Kuram ve Direniş" adlı kitabında kullanıldığı görülmektedir. 21. yüzyılın son

çeyreğiyle birlikte eleştirel pedagoji kavramının yaygın olarak kullanılmaya başlandığı belirtilmektedir (Ural, 2020a). *Eleştirel pedagoji*, ezenlerin karşısında ezilenlerin yanında olanların tutarlılıkla, bilinçle, eşitlikle, özgürlükle, dayanışma ve ilerlemeyle/dönüştürmeyle gerçekleştirdiği düşünme, davranma-eyleme, araştırma, öğrenme, öğretme yaklaşımı ve disiplini olarak açıklanmaktadır (Aksoy, 2020). Eleştirel pedagojinin kavramsal odağına bakıldığında Freire'nin (2019) *eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praksis ve yeniden doğuş* kavramlarına; Giroux'un (1997) *eğitsel imkân ve eleştirel demokrasi* kavramlarına; McLaren'ın (2011) *demokratik sosyal değer* kavramına; McLaren ve Houston'un (2007) *ekopedagoji* kavramına; Aronowitz'in (2012) *entelektüel emek ve örgütlenme* kavramlarına ve Apple'ın (2017) *demokratik mücadele* kavramına vurgu yaptığı ifade edilebilir.

Eleştirel pedagojide, toplumsal kayguların ve eğitim sorunlarının arasındaki önemli tarihsel, politik ve ekonomik bağlantıların, neoliberalizmin yarattığı eşitsizliklerle bağlantılı olarak sorgulanması önemli görülmektedir (Darder, 2017). Başka bir anlatımla eleştirel pedagojide, eğitim sisteminin sorunlarını toplumun sorunlarıyla ilişkilendirerek açıklamaya hem Birinci Dünya hem Üçüncü Dünya bağlamlarında sınıfları dönüştürmek için acil bir ihtiyaç duyulmaktadır (Shor ve Friere, 1986). Eleştirel pedagojide daha öznelde ise bilginin yapılandırılmasının anlaşılması için sınıf ilişkisi, kültür, hegemonya, ideoloji ve önyargı gibi başlıca çekirdek kavramların anlaşılması önemli görülmektedir (McLaren, 2008). Çünkü insanların batının egemen güç blokları tarafından teşvik edilen görme biçimleri üzerindeki ideolojik ve epistemolojik yazıtları anlamalarına yardımcı olmaya çalışmak eleştirel pedagojinin temel görevlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Kincheloe, 2020). Bu açıdan ise eleştirel pedagoji eğitimin bir güçlendirme aracı olduğuna ve eğitim kurumlarının öğrenenlerin baskıcı yapıları yıkmak ve özgürleşmek için ihtiyaç duydukları bilgi ve becerileri geliştirdikleri bir yer olduğuna inanılmaktadır (Freire, 2019). Çünkü eleştirel pedagoji, öğrencilerin ve öğretmenlerin eleştirel çözümleme ile sağduyu, kuram ile uygulama ve öğrenme ile toplumsal dönüşüm arasındaki ilişkiyi etkili bir şekilde sorgulayıp tartışabilecekleri bir ortam oluşturarak eğitsel uygulamaları ve okulları bu hedefler için dönüştürmeyi amaçlamaktadır (Giroux, 2009). Dolayısıyla bir özgürlük pratiği olarak eğitimin, sınırları aşmayı öğretmesi gerektiği (Hooks, 1994); öğrenenin ise fiziksel, kültürel ve sosyal sınırların içinde ve dışında hareket eden bir kişi olarak, bir sınır geçicisi gibi işlev görmesi gerektiği belirtilmektedir (Giroux, 1997). Sonuç olarak eleştirel pedagojinin öğrenenin koşullarından yola çıkarak "işleyen" diyalojik bir süreç olduğu söylenebilir (Shor, 2020).

Bu çerçevede genel bir değerlendirme yapıldığında, edebiyat eserleri yazıldıkları dönemin toplumsal yapısı ve gelişimi hakkında önemli bilgiler verebilirler (Wolf, Barzillai ve Dune, 2009). Başka bir anlatımla edebiyat eserlerinin içinde buldukları zamanın gerçeklerini yansıtmaya eğiliminde olduklarından bahsedilebilir (Cuma, 2009). Köy enstitüsü mezunu ve "Köy Edebiyatı

Hareketi”nin öncü yazarlarından biri olan Fakir Baykurt’un, 1960’lı yıllarda bir aydın olarak toplumsal yaşamdaki gerçekliği algılama biçiminin ortaya konulması bu araştırmayı gerekli kılmaktadır. “Onuncu Köy” romanında uygulamaya konulmak istenen pedagojik yaklaşımın özgürleştirici bir eğitim örneğini yansıtması, eleştirel pedagojinin seçilen bazı temel kavramları perspektifinde bir çözümleme yapma ihtiyacını oluşturmuştur. Mevcut eğitim sisteminin eleştirel pedagojinin eleştirel, çoğulcu, özgürleştirici, adil, demokratik ve dönüştürücü rollerden uzak olduğunun (Kesik ve Bayram, 2015) anlaşılması bu araştırmadaki perspektifte bir çözümleme yapma ihtiyacını doğuran başka bir neden olmuştur. “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”nın bir örneği olan ve toplumsal güç ilişkilerini etkili bir şekilde yansıtan bu romanın, doküman incelemesi ile çözümlenmesi döneme ilişkin bütüncül bir resim elde edilmesi açısından önemlidir. Bu açıdan bu araştırmannın, alanyazındaki özgün çalışmalardan biri olması yönüyle alana katkı sağlayabileceği düşünülebilir. Bu araştırma Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” isimli romanı (Baykurt, 2022) ve eleştirel pedagojinin *eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praksis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji* ve *demokratik mücadele* kavramları ile sınırlıdır. Bu araştırmannın amacı Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanını eleştirel pedagojinin eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praksis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji ve demokratik mücadele kavramları açısından çözümlenmesidir.

Yöntem

Bu başlıkta, araştırmannın deseni, veri kaynağı, veri toplama aracı ve verilerin toplanması, verilerin analizi, geçerlik ve güvenilirlik alt başlıklarına yer verilmektedir.

Araştırmanın Deseni

Araştırmada nitel araştırma modellerinden biri olan *doküman çözümlemesi* tercih edilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması planlanan olguyla/olgularla ilgili bilgi içeren yazılı materyallerin çözümlenmesini sağlayan bir model olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmada da eleştirel pedagojiye ilişkin *eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praksis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji* ve *demokratik mücadele* kavramlarının konuyla ilgili bilgi içerdiği düşünülen ve birinci kaynak olan “Onuncu Köy” romanından elde edilen verilerle sorgulanarak çözümlenmesi esastır.

Veri Kaynağı

Araştırmannın veri kaynağını Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” isimli romanı oluşturmaktadır. 1961 yılında ilk baskısı yapılan romanın, 2022 yılında Literatür Yayıncılık tarafından, Kenan Kocatürk’ün genel yayın yönetmenliğinde, Mithat Çınar’ın kapak tasarımıyla, Kubilay Dağbatıran’ın kapak resmiyle ve Emel Atik’in baskı öncesi hazırlık çalışmasıyla yayına hazırlandığı görülmektedir (Baykurt, 2022). Araştırmada *amaçlı örnekleme* yöntemlerinden *ölçüt örnekleme* yöntemi kullanılmıştır.

Amaçlı örnekleme, araştırmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak sağlayan bir örnekleme türü olarak tanımlanmaktadır (Patton, 2002). Ölçüt örneklemedeki temel bakış açısı ise, önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışılmasını açıklamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu araştırmanın veri kaynağının belirlenmesinde yazarın köy enstitüsü mezunu olma, “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı”nın temsilcilerinden biri olma ve “Köy Edebiyat Hareketi”ni temsil etme ölçütlerini taşıması; eserin roman olma ve eğitimsel bir içeriği kapsama ölçütlerini taşıması göz önünde bulundurulmuştur. Araştırmanın veri kaynağı olan romanın konusu, tanıtımı ve bazı karakterleri aşağıda açıklanmaktadır.

Romanın Konusu: Roman, bir öğretmenin toplumsal dönüşüm sürecindeki entelektüel dönüştürücü öğretmen rolü gereği verdiği mücadeleyi konu edinmektedir.

Romanın Tanıtımı: Şekil 1’de Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının tanıtımı (Baykurt, 2022) yer almaktadır.

Türkiye’nin binlerce köyünden biridir Damalı. Tıpkı diğerleri gibi, bu köyün muhtarı, bekçisi, eğitmeni, arlısı arsız, her bir şeyi vardır. Tabii, bir de öğretmeni... O eğitim ordusunun neferlerinden biridir. Yemede içmede, gezmede tozmada değildir gözü. Dünyaya doymadan, güzel evler, temiz sular, bakımlı çocuklar, çocukları uysallaştırmayan okullar görmeden ölürüm diye korkmaktadır. Köylere aydınlığı götürme savaşında yenilmekten bir de... Gel gör ki, bu uğurdaki mücadelesi çetin geçer Öğretmen’in. Verdiği savaşta köylüyü yanına alıp, haksızlığın, yolsuzluğun karşısında durdukça, doğruları söyledikçe yerinden edilir. Dahası, çok sevdiği mesleğinden. Ama Öğretmen yılmaz. İşliğini saça saça o köy senin, bu köy benim dolandır. Böyle böyle, yolu Onuncu Köy’e düşer. Burada da onu benzer bir mücadele beklemektedir...

Şekil 1. Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının tanıtımı

Romandaki Bazı Karakterler: Öğretmen, Muhtar Hamdi, Bekçi Ali Gede, Eğitmen Mustafa, Asiye, İhtiyar Kadın, Gök Sultan, İbrahim, Osman Hafız, Altıparmak Ali, Zehra, Baytar Mehmet, Kerimce, Topal Pehlivan, Kılıcı Karısı, Esen Ali, Sarı Ellez, Onbeş Osman, Ali Veli, Meryem, Dudu, Gülümser, Şükrü, Ayfer, Koca Halil Dede, Çakır Ali, Arşaluz, Ziyet, Şakir, Yonis Bey, Gezici Orhan Bey, Pire Kızı, Kezban, Komşu Ökkeş, Taki Bey, Zeliha, Ferhat, Berber Kemal, Veli Usta, Aşçı Mehmet, İbrahim Emmi, İsmail, Doktor İsmet, Çolak Osman, Çil Abdulla, Kuru Hasan, Muhtar Kadir, Musa, Kara Bey, Hüseyin Ağa, Dükkâncı Ahmet, Uluların Mehmet, Ali Sırma, Bakkal Ahmet, Züra Bacı, Gurki Mehmet, Bağa Mehmet, Diko Mehmet, Cıkla Mehmet, Cafer Onbaşı, Yasin Mehmet, Naciye, Sakar Cevcet, Hasan Efe, Hacer, Doğan, Gülşen, Uzun Hamdi, Hacer Karı, Cemal Bey, Temel Hasan, Kör Sabri, Sırma Hasan, Koca İzzet, Taylu Memüş, Hösne, İmam Feyzi, Ali, Veli, Hasan, Hüseyin, İbiş, Alişan, Gödençe, Muhtar İboç, Aksak’ın Yusuf, Ayşe, Topal Osmanların Zura, İbrali’nin Güssün, Dingil Hasan.

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Toplanması

Araştırmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanını eleştirel pedagojinin seçilen bazı temel kavramları açısından çözümlenmek için bir form hazırlanmıştır. Bu form, araştırmacının amacını yanıtlamak için gerekli olan bilgilerden oluşmaktadır. Doküman inceleme modelinde *dokümana ulaşma, orijinalliği kontrol etme, dokümanı anlama, veriyi analiz etme ve veriyi kullanma* aşamaları takip edilmektedir (Forster, 1995). Veri toplama sürecini kapsayan bu ilk iki aşamadan dokümana ulaşma basamağında, araştırmacılar Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının araştırmacının ölçütlerini karşıladığına karar vermiş ve romanı araştırma kapsamına almışlardır. Orijinalliği kontrol etme basamağında, birincil veri kaynağı olan kitabın bandrolü kontrol edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi veriyi anlama, analiz etme ve veriyi kullanma basamakları takip edilerek gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda araştırmada betimsel (tümevarım) ve içerik (tümdengelim) analizin bir arada bulunduğu *sürekli karşılaştırma* veri analizi yaklaşımı kullanılmıştır. Betimsel analiz bir grup veriyi yinelenen öge, tema veya örüntülere göre düzenleyerek tümevarılması için kullanılan bir analiz olarak (Johnson, 2019); içerik analizi metinlerden bağlamlara doğru tekrarlanabilir ve geçerli çıkarımlar yapmak için kullanılan bir analiz olarak tanımlanmaktadır (Krippendorff, 2004). Bu çerçevede sürekli karşılaştırma veri analizinde araştırmacıların veri sürecini analiz ederken, eylemlerin, etkileşimlerin ve duyguların niteliğini yakalamaya çalıştıkları ifade edilmektedir. Sürekli karşılaştırma veri analizi yaklaşımında daha önceden belirlenmiş kavramlara göre yapılan kodlama, verilerden çıkarılan kavramlara göre yapılan kodlama ve genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama olmak üzere üç tür kodlama türünden bahsedilmektedir (Corbin ve Strauss, 2008). Bu araştırmada betimsel ve içerik analizinin birleşiminden oluşan *genel bir çerçeve içinde yapılan kodlama* tercih edilmiştir. Verilerin analizinden önce eleştirel pedagoji ile ilgili alanyazın taranarak genel bir kavramsal yapı oluşturulmaya çalışılmıştır. Dokümanda yapılan çözümlenmeler sonucunda ise ortaya çıkan yeni kategoriler oluşturulan yapıya eklenmiş ve kodlamalar gerçekleştirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nicel araştırma yöntemindeki iç ve dış geçerlik ile iç ve dış güvenirlik kavramlarının nitel araştırma yönteminde *inandırıcılık ve aktarılabilirlik* ile *tutarlık ve teyit edilebilirlik* olarak kullanıldığı belirtilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). İnanırıcılığı ve aktarılabilirliği sağlamak için bu araştırmada kullanılan stratejiler *derin odaklı veri toplama, çeşitleme, ayrıntılı betimleme, amaçlı örnekleme* olarak; tutarlığı ve teyit edilebilirliği sağlamak için kullanılan stratejiler *tutarlık incelemesi ve teyit incelemesi* olarak ifade edilebilir.

Bu araştırmada *derin odaklı veri toplama için* romandan elde edilen veriler sürekli karşılaştırılarak ve kavramsallaştırılarak örüntüler oluşturulmuştur. *Çeşitleme* için araştırmacı

çeşitlemesi yapılarak çalışma iki araştırmacı tarafından yürütülmüştür. *Ayrıntılı betimleme* için ham veri, oluşturulan kavramlara ve temalara göre tekrar düzenlenerek herhangi bir yorum ekmeden, verilerin doğal yapısını bozmadan aktarılmıştır. Bu kapsamda romana ilişkin doğrudan alıntılara yer verilmiştir. *Amaçlı örnekleme* için ek örnekleme yapılarak belirlenen ölçütlerle veriler doğasına uygun bir şekilde ortaya konmuştur.

Tutarlılık incelemesi için araştırmacının ham verilerine bir hafta ara verilerek iki defa kodlama yapılarak, kendi tutarlılığına ve benzerlik oranına bakılmıştır. Miles ve Huberman'a (2021) göre, nitel araştırma yöntemlerinde elde edilen verilerin kodlanmasında, kodlayıcıların benzerlik oranı ya da kodlayıcılar arası güvenilirlik önemli bir konudur. "Güvenilirlik Katsayısı=Üzerinde Görüş Birliği Sağlanan Terim Sayısı/(Üzerinde Görüş Birliği Sağlanan Terim Sayısı+Üzerinde Görüş Birliği Bulunmayan Terim Sayısı)x100" formülü kullanıldığında güvenilirliğin en az %90 olması beklenmektedir. Bu araştırmada elde edilen verilerin güvenilirlik değerleri %96,39 olarak hesaplanmıştır. *Teyit incelemesi* için ham veriler, yapılan kodlamalar ve rapora temel olan araştırma dokümanları bilimsel etik gereği saklanmıştır.

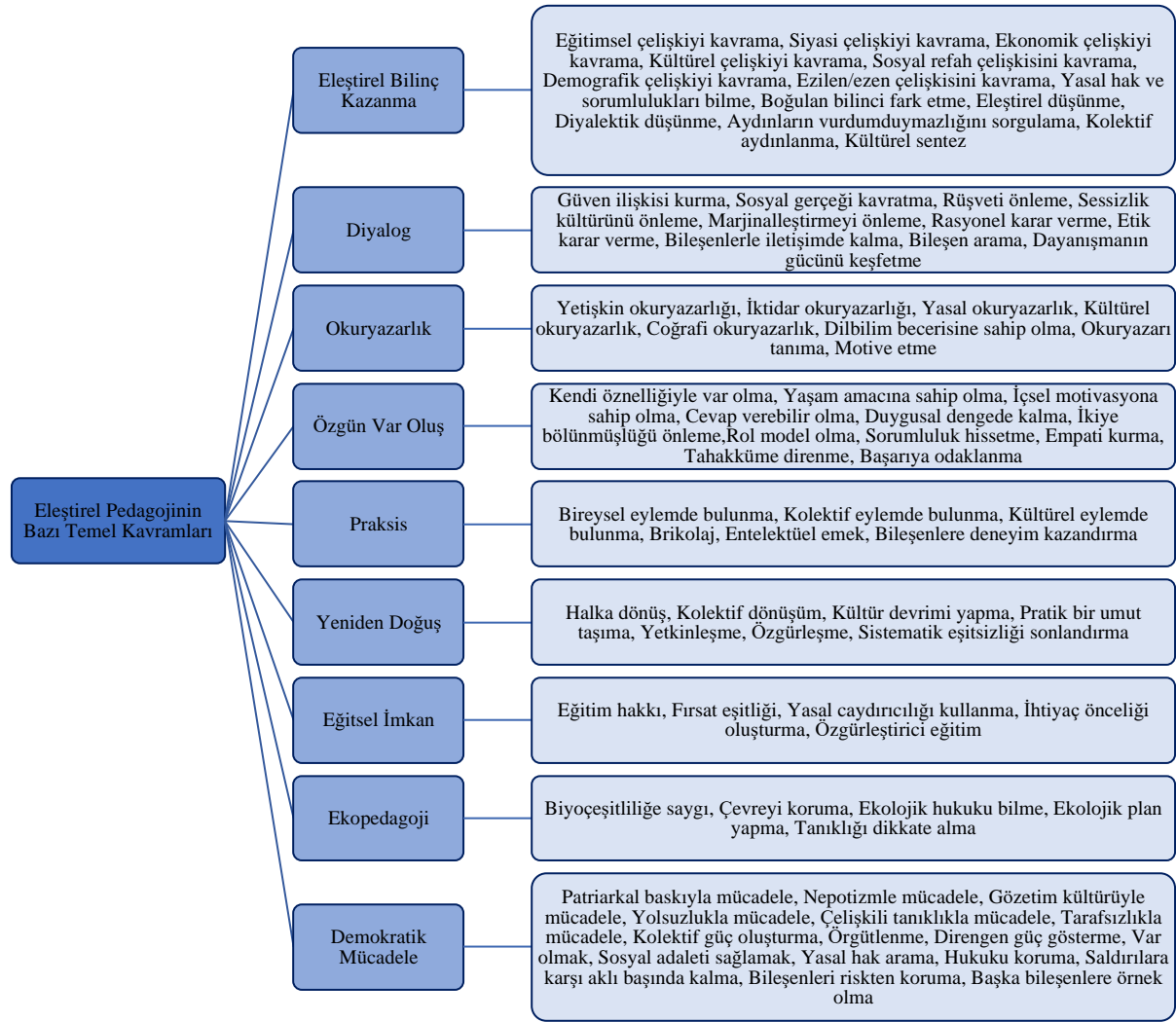
Bulgular

Bu başlık altında, eleştirel pedagoji alanyazınındaki kavramların Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının da takibinin yapılması sonucunda oluşan bulgular, kategori ve kodlar olarak sunulmuş ve açıklanmıştır. Şekil 2'de Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının, eleştirel pedagojinin temel kavramları açısından çözümlenmesine esas olacak kategori ve kodlar yer almaktadır.

Şekil 2 incelendiğinde, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin *eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praxis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji* ve *demokratik mücadele* kategorilerinden oluştuğu görülmektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin eleştirel bilinç kazanma kategorisinde *eğitimsel çelişkiyi kavrama, siyasi çelişkiyi kavrama, ekonomik çelişkiyi kavrama, kültürel çelişkiyi kavrama, sosyal refah çelişkisini kavrama, demografik çelişkiyi kavrama, ezilen/ezen çelişkisini kavrama, yasal hak ve sorumlulukları bilme, boğulan bilinci fark etme, eleştirel düşünme, diyalektik düşünme, aydınların vurdumduymazlığını sorgulama, kolektif aydınlanma* ve *kültürel sentez* kodlarından oluştuğu görülmektedir. Eleştirel bilinç kazanma kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

Şekil 2. Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin temel kavramları açısından çözümlenmesine esas olacak kategori ve kodlar

"...Okul yapılacak! Peki, hayhay! Taş kum taşır, yaparlar bir okul. Sıra döllerini yollamaya gelince; hır! Yahu, ben adı bir bekçiyim. Mülküm yok. Aklım da ona göre. Öyleyken ben kızımı yolluyorum, bu dürzüler yollamıyor. Olmaz böyle! ..." (s. 2)

"Onuncu Köy" romanında Ali Gede karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki eğitimsel çelişkiyi kavrama koduyla ilişkilendirilebilir.

"...Eski hükümetlerde okul moda olsaydı, helbet biz de okuyup yazmayı bellerdik. Bir de o zaman görürdük Damalı bizi! Aaaaah! ..." (s. 3)

"Onuncu Köy" romanında Ali Gede karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki siyasi çelişkiyi kavrama koduyla ilişkilendirilebilir.

"... 'Ben cahilim!' dedi Onbeş Osman. 'Kurul üyesi olduğuma ne bakıyorsun? Çamurlu sokakla çamursuz sokağın farkını bilemem. Ama Osman Hafız bilir. Bilmesi gerekir! ...'. Ali Veli,

'Okumuşu da o, cahili de o! İnsanın mayası bir. Hepsi pisliği, hainliği seviyor...' dedi. Öğretmen, 'Senin üyeler, kitap gibi konuşuyorlar, Muhtar!' dedi. 'Kim yetiştirdi bunları?'..." (s. 55)

"Onuncu Köy" romanında Onbeş Osman, Ali Veli, Öğretmen ve Muhtar Hamdi karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki eğitimsel çelişkiyi kavrama koduyla ilişkilendirilebilir.

"...Eğitmen, 'Milletin aklını erdireceksin!' diye sürdürdü. 'Aklını erdir, gerisine karışma! On beş günde tamam... Neyse; gel içeri girelim. Ortalık kararıyor.'..." (s. 66)

"Onuncu Köy" romanında Eğitmen ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki kolektif aydınlanma koduyla ilişkilendirilebilir.

"... Bana o Atina sokaklarını dolaşip herkese soru soran herifi anlatacaksın... Bir daha anlat ki, kafama yerleştireyim, nasıl sorarmış da milletin aklını erdirmiş? ..." (s. 76)

"Onuncu Köy" romanında Topal Pehlivan ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki kültürel sentez koduyla ilişkilendirilebilir.

"... Hoca'm, bize genelge üstüne genelge yolluyorsunuz: Dağdaki çoban, köydeki Kezban okuyacak! ... Yoksa bunları bizim başımızı köylüyle belaya sokmak için mi yapıyorsunuz? Bu olayda benim bir suçum, Durana adındaki zorbanın üç yıldır okul kaçacağı kızını okula almaktır. Bunu yapmadan, dürüstlüğüme ötekilere nasıl gösterebilirim? ..." (s. 184)

"Onuncu Köy" romanında Orhan Bey ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki diyalektik düşünme koduyla ilişkilendirilebilir.

"...Kaymakam, Milli Eğitim Memuru, Parti Başkanı, hepsi beni bıraktı. Güçlüklerin ortasında yapayalnız kaldım. Kimse üstüme kanat germiyor. Kimse kuvvet vermiyor. Üstelik yasa güvencelerinden yoksun bırakılıyorum. Oyuncak gibi, ordan alınıp oraya atılıyorum. Şimdi o köye benden sonra gidecek arkadaş ne yapacak? Yeni gideceğim köyde ben ne yapacağım? Yüzlerce, binlerce köyde, yüzlerce, binlerce arkadaşımız değersiz birer piyon gibi harcanırsa, memleket ne yapacak? ..." (s. 188)

"Onuncu Köy" romanında Öğretmen karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki eleştirel düşünme koduyla ilişkilendirilebilir.

"...Köylünün uyanmasından zarar görecekler. Çıkarlarına dokundum azıcık. Cahilliğin türlüleriyle savaşmak gerekiyor. Gece arkadan vuruyorlar. Bütün tepkileri ilkel insanlarınki gibi. Beni aslı üzen, aydınların vurdumduymazlığı! ..." (s. 196)

"Onuncu Köy" romanında Doktor ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki aydınların vurdumduymazlığı koduyla ilişkilendirilebilir.

"...Kuru Hasan, 'El ele verelim, birbirimize arka olalım. Yolsuzluk edenleri yola getirelim. Bizim örfümüz, töremiz yok mu? Biz insan değil miyiz? ... Beyler gölgede nargile tokurdattırken bu

toprakları biz koruduk. Kan bizden gitti; mal onların oldu! Gözümüzü açalım. Açmazsak, açarlar!...' (s. 229)

“Onuncu Köy” romanında Kuru Hasan, Çolak Osman ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eleştirel bilinç kazanma kategorisindeki ekonomik çelişkiyi kavrama koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin diyalog kategorisinde *güven ilişkisi kurma, sosyal gerçeği kavratma, rüşveti önleme, sessizlik kültürünü önleme, marjinalleştirmeyi önleme, rasyonel karar verme, etik karar verme, bileşenlerle iletişimde kalma, bileşen arama ve dayanışmanın gücünü keşfetme* kodlarından oluştuğu görülmektedir. Diyalogculuk kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“...Müfettiş, uzun uzun durdu. Eğirdi büktü. Sonra onun da aklı, Eğitimci’nin dediğine yattı. ‘Ama bu kılıklarının iyi bir kılık olmadığını anlatın onlara!’ dedi...” (s. 31)

“Onuncu Köy” romanında Müfettiş, Eğitimci ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, diyalog kategorisindeki sosyal gerçeği kavrama koduyla ilişkilendirilebilir.

“...İnip Öğretmen’in elinden tuttu. ‘Nasıl gelebildin yahu? Hangi rüzgâr attı? Kariya diyordum, dünyada bizi arayıp soran yok. Hükümet unuttu, dostlar unuttu; dağların ardındaki yoksul köy gibi kaldık. Allah’ a çok şükür, sen arayıp sordun...’...” (s. 64)

“Onuncu Köy” romanında Eğitimci ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, diyalog kategorisindeki bileşenlerle iletişimde kalma koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin okuryazarlık kategorisinde *yetişkin okuryazarlığı, iktidar okuryazarlığı, yasal okuryazarlık, kültürel okuryazarlık, coğrafi, okuryazarlık, dilbilim becerisine sahip olma, okuryazarı tanıma ve motive etme* kodlarından oluştuğu görülmektedir. Okuryazarlık kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“...Bir adamın eli kalem tutması gerekir. Biraz lügat bilmesi gerekir. Halbuysam, Durana domuzluktan başka bir şey bilmez! ...” (s. 3)

“Onuncu Köy” romanında Ali Gede karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, okuryazarlık kategorisindeki dilbilim becerisine sahip olma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... ‘Ne anlarsın sen yazıdan? Ne anlarım ben yazıdan?’. ‘Okuması falan seçiktir. Sözcük sözcük okur. Tahsildarın verdiği koçanları da söker. Hecelemesi, kekelemesi yok. Bilmem ama bakıyorum, görüyorum.’...” (s. 146)

“Onuncu Köy” romanında Durana ve Ökkeş karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, okuryazarlık kategorisindeki okuryazarı tanıma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... ‘Yanlıştın!’ dedi Muhtar. ‘Okumadan okumaya yol var. Öğretmen gibi okuyacaksın! Bu öyle tatlı bir bal, bir parmak tattıracağını millete; o zaman taşla kaya da bal aramaya çıkacak. Köyün ortasına bir kovan koyup işletecek. Ben öyle okuma diyorum, bal gibi... Sor istersen Öğretmen’e, dediğim yanlış mı?’...” (s. 158-159)

“Onuncu Köy” romanında Topal Pehlivan, Muhtar Hamdi ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, okuryazarlık kategorisindeki motive etme koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Pire can, ‘Pehlivan okulda kalıyor.’... Demirci Ustası, ‘Okuma yazma?’. Pire can, ‘Kendisi çocuklardan öğreniyor! Gelecek yıla öğretmen vermezlerse, Birincileri alıp parasız olarak okutacağım diyor...’ ...” (s. 250)

“Onuncu Köy” romanında Pire Kızı ve Demirci ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, okuryazarlık kategorisindeki yetişkin okuryazarlığı koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin özgün var oluş kategorisinde kendi özneliğiyle var olma, yaşam amacına sahip olma, içsel motivasyona sahip olma, cevap verebilir olma, duygusal dengede kalma, ikiye bölünmüşlüğü önleme, rol model olma, sorumluluk hissetme, empati kurma, tahakküme direnme ve başarıya odaklanma kodlarından oluştuğu görülmektedir. Özgün var oluş kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“...Evet, bende lügat bilmem, bilsem bile sarf edemem; ama kafam çalışır. Hökümetin verdiği kararı kabul ederektan, evladımı gün doğmadan okula salarım. Derim: ‘Haydi kızım! Öğretmenine hürmet et! Derslerine gayret et! ...’ Neme gerek; benim görevim hükümeti desteklemek. Hökümet de beni destekler en gücü. İsterse desteklemesin. Ben kendime karışırım. Benim tabanım bir köylü. Oku mu diyor? Okurum. Yaz mı diyor? Yazarım. Benim kafam böyle çalışır...” (s. 3)

“Onuncu Köy” romanında Ali Gede karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki kendi özneliğiyle var olma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Eğişmen’le Öğretmen de çıktı. ‘Bir işleri mi var? Köye mi incekler?’ Eli yüzleri yorgun. Üzerlerinde, çalışmış olmaktan doğma bir durgunluk. ‘Gökyüzünün yaşlı yıldızlarına benziyorlar akşamüstleri. Ben aşık olup saz çalsam, bir türkü yakardım okul hocalarına. Sabahları çam fidanı gibi şirin oluyorlar. Yüzleri gülüyor. Ve istekli oluyorlar’...” (s. 36-37)

“Onuncu Köy” romanında Topal Pehlivan karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki içsel motivasyona sahip olma koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Yaşamaklar beni saran... Çalışmaklar, dostluklar, arkadaşlıklar... Kazanmak, kaybetmek. Zor bir işi başarmaklar. Yenmekler. Birinde yenilirsen, yılmayıp bir daha saldırmaklar. Sonunda, ne olursa olsun yenmekler. İnsanları biraz hayran bırakmaklar. Biraz faydalı olmaklar. Haksızlığa uğramış birinin hak almasına yardım etmekler. Haksızlık edenin dize geldiğini görmekler. Onu bunu sömürüp haksız lokmalarla sermirmişlerin kirli çamaşırını deşmekler. Onların dedikodularını yapmaklar. Komşuda pişenden ummayıp, eller pişirirken sen de pişirmekler. Durana’nın kızını okula alıp okutmaklar. Nohut Deresi’ni kurtarmaklar... Beni saran, bir bacağın olmadığı için senin yapamadıklarım. Şu yokuştan yukarı koşmaklar. Beş kez, on kez, olduğun yerde zıplamalar. Yaşadığımdan duyduğun sevinci kimseden çekinmeden açığa vurmaklar! ...” (s. 39)

“Onuncu Köy” romanında Topal Pehlivan ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki kendi özneliğiyle var olma, yaşam amacına sahip olma, içsel motivasyona sahip olma, rol model olma, sorumluluk hissetme, empati kurma, tahakküme direnme ve başarıya odaklanma koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Öğretmen, köylüye akıl verir idi. Yoksullara kol kanat gerer idi...” (s. 151)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar Hamdi ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki sorumluluk hissetme koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Bir insanın öteki insana horlamaya hakkı yoktur! Horladı da iyi mi etti? Adam olana senin verdiğin cevap yeter!...” (s. 179)

“Onuncu Köy” romanında İbrahim Emmi ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki kendi özneliğiyle var olma koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Damalı’da bu nakilden yüreği yaralanan dostlarım var. Ben kendimi Damalı’nın küçük dünyasında aranan bir parça haline getirdim. Seviliyorum. Sözüm dinleniyor. Köylünün sevmediği bir adamın sözü ile ordan atılmam, dostlarım için sadece bu davada değil, başka birçok davalarda ağır bir ‘yıkım’ olacak. Buna katlanmayı doğru bulmuyorum...” (s. 198)

“Onuncu Köy” romanında Doktor ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki kendi özneliğiyle var olma, yaşam amacına sahip olma, rol model olma ve tahakküme direnme koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Göz göre göre seni ezmek istiyorlar. İnsanda bir damar var; ezilmeyi kabul etmiyor...” (s. 212)

“Onuncu Köy” romanında Çolak Osman ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, özgün var oluş kategorisindeki tahakküme direnme koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin praxis kategorisinde bireysel eylemde bulunma, kolektif eylemde bulunma, kültürel eylemde bulunma, brikoloj, entelektüel emek ve bileşenlere deneyim kazandırma kodlarından oluştuğu görülmektedir. Praxis kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“...Çankaya’da, Cumhurbaşkanı Köşkü’nün yanındaki okulda çalışan sınıf öğretmenlerinde neyiz eksik? Yarışa girsek, kazanacağımıza güvenim var. Çocuk okutmada, çile çekmede, her hususta! ... Ama karnumuzun doyurulmasına gelince, bir karakol onbaşı kadar kadromuz yok...” (s. 32)

“Onuncu Köy” romanında Eğitimci ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, praxis kategorisindeki entelektüel emek koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Çocuklar kendileri bulacak. Benim işim söyleyip belletmek değil, sezdirmek buldurmak. Sezmelerine, bulmalarına yardım etmek. Benim işim onları böyle yetiştirmek...” (s. 39)

“Onuncu Köy” romanında Topal Pehlivan ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, praxis kategorisindeki bireysel eylemde bulunma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... ‘Tarım-İş dersinde! Şarlak’taki bahçelere gidiyorduk!’. ‘Şarlak’taki bahçelerde ders mi olurmuş?’ ‘Tarım-İş dersi... Ağaçlardan kese topluyoruz...’. ‘Ne yapıyorsunuz toplayıp?’ ‘Yakıyoruz! Kesenin birinde bin kurt var...’. ‘Bunun neresi dersmiş? Kitapsız kalemsiz...’. ‘Kitapları okulda bırakıyoruz!’...” (s. 45)

“Onuncu Köy” romanında İbrahim ve Gök Sultan karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, praksis kategorisindeki kolektif eylemde bulunma, kültürel eylemde bulunma, brikoloj ve bileşenlere deneyim kazandırma koduyla ilişkilendirilebilir.

“...Musa al çekici eline. Geç örsün başına. Kıskaçı da al. Yap şu demirin işlemini. Şimdi sen ustasın, ben çırak. Ben sana yardım edeceğim. Vur dersen vuracağım, dur dersen duracağım! ...” (s. 292)

“Onuncu Köy” romanında Musa ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, praksis kategorisindeki brikoloj ve bileşenlere deneyim kazandırma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Düşün ki, ben o köyün öğretmeniym. İşim o köyü uyandırmak. Yapmasam olur muydu? Üstelik hepimiz aynı batağın içinde, aynı yumruğun altındayız! Erinde geçinde başımızı kaldırıp, ‘Artık yeter!’ diyeceğiz. Şart bu! Ortaköy’de de öyle bir görevim vardı. Diyeceksin, kim görevlendirdi? Okumuş insanım ben. Uyuyanların verileriyle okumuşum! Okumuşun okumamışa borcu var bugün, Gülşen Hanım! ...” (s. 309)

“Onuncu Köy” romanında Demirci Ustası ve Gülşen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, praksis kategorisindeki bireysel eylemde bulunma, kolektif eylemde bulunma ve entelektüel emek koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin yeniden doğuş kategorisinde halka dönüş, kolektif dönüşüm, kültür devrimi yapma, pratik bir umut taşıma, yetkinleşme, özgürleşme ve sistematik eşitsizliği sonlandırma kodlarından oluştuğu görülmektedir. Yeniden doğuş kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“... Yarın öğleden sonra okul tatil. Haber yollayalım, Öğretmen de gelsin... Defter yazar, tutanak tutar. Ne olsa, resmi iş olacak yaptığımız. İyisi mi, çağıralım gelsin! ...” (s. 29)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar Hamdi ve kurul üyeleri karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, yeniden doğuş kategorisindeki halka dönüş koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Bir gün eğitim işlerine gereken ilgi gösterilir. Olacak bu. Güçlenip kendi ellerimizle yapacağız. Önce toplumun geleceğini kuranlar canlanacak. Çalışmak için aşk duyar hale gelecekler. Uzatmalı onbaşılar karşısında kendilerini küçük görmekten, ezilip büzülmekten kurtulacaklar...” (s. 32)

“Onuncu Köy” romanında Eğitimci ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, yeniden doğuş kategorisindeki pratik bir umut taşıma, yetkinleşme ve özgürleşme koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Bu horoz öyle canlı ötmeli. Dağdaki, taştaki, köydeki, kasabadaki sıçrayıp kalkmalı. Gün, Ağrı’nın dağından sıyrılıp çıktığı zaman, kara kız, genç koca, yani hepimiz elde kazma kürek, koltuklarımızdan ter fışkırmış, yüzümüz taşa toprağa bulanmış, Türkiye’yi dünya bahçesinin güzel bir köşesi yapmak için, çalışır bulmalı! Bize böyle bir horoz ötmeli! ...” (s. 56)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar Hamdi ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, yeniden doğuş kategorisindeki kültür devrimi yapma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Akşam yemeğe gittiği evler, yemekten sonra dolup taşıyor... İnsan içinde kendine güvenip iki söz konuşamayanların dili çözülüyor; okuryazarları gözünde dağ gibi büyüyenlerin gözü açılıyor, birtakım gerçekleri ayırt ediyorlar. Hepsinin içinde baş dikmeye, bahçe yapmaya, ağaçları aşılamaya, çifti daha iyi sürmeye, hak sormaya, hak almaya doğru bir istek kanatlanıyor; kimileyin öyle oluyor, sevinçlerinden ne söyleyeceklerini, nasıl konuşacaklarını şaşırıyorlar...” (s. 225-226)

“Onuncu Köy” romanında yazarın Ortaköy’e dair yaptığı yukarıdaki betimleme, yeniden doğuş kategorisindeki kolektif dönüşüm koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Ortaköy’de baya işler oldu! Köylü takımı omuz omuza vererek beylerin örfünü kırdı! ...” (s. 316)

“Onuncu Köy” romanında Taylu Memüş ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, yeniden doğuş kategorisindeki sistematik eşitsizliği bozma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Dela’nın dediği gibi, sonunda Yaşarköy, bu gidende, ‘Onuncu Köy’ diye ün salacak. Doğru düşünenlerin, doğru konuşanların, doğru yaşayanların güzel köyü olacak! Ondan sonra burda hepimiz mutlu ömürler süreceğiz...” (s. 332)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar İboç ve Dela karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, yeniden doğuş kategorisindeki pratik bir umut taşıma koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanının eleştirel pedagojinin eğitsel imkân kategorisinde eğitim hakkı, fırsat eşitliği, yasal caydırıcılığı kullanma, ihtiyaç önceliği oluşturma ve özgürleştirici eğitim kodlarından oluştuğu görülmektedir. Eğitsel imkân kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

“... Kızımı okula yollamıyor düzü! Öğretmen bu kez kesin istiyor. Okul dışı tek döl kalmamaya azmi cezmi kastetti herifçioğlu. Vallahi aferin! Biz olsak Durana’dan yılarız. O yılmıyor. Aşk olsun! ...” (s. 1)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar Hamdi ve Ali Gede karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eğitsel imkân kategorisindeki eğitim hakkı koduyla ilişkilendirilebilir.

“... ‘Bütün kızların okuması yasada var mı?’ ‘Helbet var ki, bu kâğıdı gönderdiler.’...” (s. 7)

“Onuncu Köy” romanında Ali Gede ve Durana karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eğitsel imkân kategorisindeki yasal caydırıcılığı kullanma koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Eğitim dedi: ‘Dava kılık davası mı, okutma davası mı?’ Öğretmen ‘Fakat kılığın önemi yok mu diye sordu?’. ‘Ama zordan çıkıyor bak!’ dedi Eğitim. ‘Önce kitaplarını, kalemlerini tekmi edelim; kılık sonra’...” (s. 30)

“Onuncu Köy” romanında Eğitim ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, eğitsel imkân kategorisindeki ihtiyaç önceliği oluşturma koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin ekopedagoji kategorisinde *biyoçeşitliliğe saygı, çevreyi koruma, ekolojik hukuku bilme, ekolojik plan yapma ve tanıklığı dikkate alma* kodlarından oluştuğu görülmektedir. Ekopedagoji kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

"... *Damalı'nın insanında hala biraz saygı var. Cumaları tarla tapan iş tutmaz, öküzü eşeği yormazlar. Öküz eşek sayesinde kendileri de dinlenir...*" (s. 1)

"Onuncu Köy" romanında Ali Gede karakterinin kendisiyle yaptığı yukarıdaki iletişim, ekopedagoji kategorisindeki *biyoçeşitliliğe saygı* koduyla ilişkilendirilebilir.

"... *Ulan sen köylünün yeşil çimenini bozarsın da köylü senin ekinini neden bozamaz? ...*" (s. 26)

"Onuncu Köy" romanında Muhtar Hamdi ve Durana karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, ekopedagoji kategorisindeki *çevreyi koruma* koduyla ilişkilendirilebilir.

"... *Öküz dövenlere 'dinsiz' denirdi. Öküz dövenlerden kimse hoşlanmaz...*" (s. 245)

"Onuncu Köy" romanında yazarın Ortaköy insanına dair yaptığı yukarıdaki betimlemede, ekopedagoji kategorisindeki *tanıklığı dikkate alma* koduyla ilişkilendirilebilir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanının eleştirel pedagojinin demokratik mücadele kategorisinde *patriarkal baskıyla mücadele, nepotizmle mücadele, gözetim kültürüyle mücadele, yolsuzlukla mücadele, çelişkili tanıklıkla mücadele, tarafsızlıkla mücadele, kolektif güç oluşturma, örgütlenme, direngen güç gösterme, var olmak, sosyal adaleti sağlama, yasal hak arama, hukuku koruma, saldırılara karşı aklı başında kalma, bileşenleri riskten koruma ve başka bileşenlere örnek olma* kodlarından oluştuğu görülmektedir. Demokratik mücadele kategorisine ilişkin romanda yer alan ifadeler aşağıda sunulmaktadır.

"... *Yollamayacağım! Öğretmen karışmasın. Baş başa bağlı, baş da padişaha... Gider Yeşilova'daki, Burdur'daki 'baş'larına söylerim. Pınarı başından avlarım. Ay benimle olduktan sonra, yıldız kiminle olursa olsun! Partide Yonis Bey birinci adamım. Gezici Orhan Bey dersen birinci adamım. Asiy'e'yi sildiririm...*" (s. 8)

"Onuncu Köy" romanında Ali Gede ve Durana karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki *patriarkal baskıyla mücadele ve nepotizmle mücadele* koduyla ilişkilendirilebilir.

"... *Eğitmen, 'Benim derdim adalet. Yirmi yıldır bu mesleğe bağlandığıma göre, erde geçte hakkımı isterim!'*" (s. 68)

"Onuncu Köy" romanında Eğitimci ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki *sosyal adaleti sağlama* koduyla ilişkilendirilebilir.

"*İşler tamamdır. Onbaşı'ya vardım, vaziyeti anlattım. Tutanağın bir suretini çıkartıp Yeşilova'ya yörüdüm. Yeşilova'da savcıyı gördüm. Sureti verdim. Dedim, 'Haberin olsun! Sayende, derelerde yol kesip öğretmen dövüyorlar. Yani, her yanları çürümüş Öğretmeni'miz dil ağız vermeden yatıyor şimdi! Göster adaletini!'*" (s. 150)

“Onuncu Köy” romanında Muhtar Hamdi ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki yasal hak arama koduyla ilişkilendirilebilir.

“... ‘Yenildik say, yendik say... Ben Ortaköy’de, siz burda, devam edeceğiz! Tuttuğumuz işler bitecek. Yeni arkadaşlar verirler mi, vermezler mi? Bilmiyorum. Vermezlerse de, işimize sahip olalım. Nohut Deresi mutlaka kurtulmalı. Ahlatlar aşılmalı. Kızlar okutulmalı... Uzun Saylar’a su çıkmalı...’. ‘...Yaparız ama sen bize büyük direk idin! Güç kuvvet verirdin. Ne kadar yapsak, birlikte yapmamız başkaydı...’...” (s. 222-223)

“Onuncu Köy” romanında Topal Pehlivan ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki kolektif güç oluşturma, direngen güç gösterme ve sosyal adaleti sağlama koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Demirci Ustası, ‘Haklı olan hakkını almayı bilmeli!’ diye söylendi...” (s. 229)

“Onuncu Köy” romanında Çolak Osman ve Demirci Ustası karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki sosyal adaleti sağlama ve yasal hak arama koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Yaşarköy benim onuncu köyüm. Baktık olmuyor, gideriz on birinciye on ikinciye... Biraz dayanmak yeter... Anladın mı Gülşen’ciğim; dayanan başarır...” (s. 310)

“Onuncu Köy” romanında Demirci Ustası ve Öğretmen karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki direngen güç gösterme koduyla ilişkilendirilebilir.

“... Kardeşlerim! ... Önce, içinizdeki korkuyu atın. Başarmanın ilk şartı, yürek! Sonra birbirinize sıkı tutunun. İkinci şartı, birlik! ...” (s. 333)

“Onuncu Köy” romanında Dela ve Yaşarköy sakinleri karakterleri arasında geçen yukarıdaki iletişim, demokratik mücadele kategorisindeki kolektif güç oluşturma ve örgütlenme koduyla ilişkilendirilebilir.

Tartışma

Bu araştırmanın amacı Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanını eleştirel pedagojinin eleştirel bilinç kazanma, diyalog, okuryazarlık, özgün var oluş, praksis, yeniden doğuş, eğitsel imkân, ekopedagoji ve demokratik mücadele kavramları açısından çözümlemektir. Bu açıdan gerçekliğin bireyleri ezen koşullarına karşı eyleme geçmek için bilinçlenme süreci “Onuncu Köy” romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) yaptığı çalışmada Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında öğretmen bileşeninin, köy insanının aklını kullanmasını, hakkını elde etmesini ve gerçekleri görmesini sağlamayı amaçladığını belirtmektedir. Güllüpinar ve Yılmaz (2020) çalışmasında, Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında köy insanların öğretmen sayesinde, ezildiklerini fark ettiklerini ve bu farkındalık ile yaşam mücadelesi vermeye başladıklarını söylemektedir. Özellikle sınıfsal konumların devlet veya partiler nazarında yeniden üretilmesine ezen/ezilen çelişkinin kavratılması açısından

dikkat çekilmektedir. Yılmaz (2015) yaptığı araştırmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında öğretmen karakterinin köy insanını bilinçlendirerek kurtarmak ve bunun sonucunda da adaleti sağlamak için siyasi, kültürel ve ekonomik olmak üzere üç görevinin olduğundan bahsetmektedir. Yılmaz (2019) araştırmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında siyasal, ekonomik, kültürel, eğitimsel vb. çelişki durumlarına karşı "Akılcı" öğretmen ve "Sorgulayan" köylü profillerini geliştirdiğini belirtmektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan eleştirel bilincin kazanılmasına ilişkin çözümlenmelere ulaşılabildiği söylenebilir. Ural (2012) eleştirel eğitim felsefesinden ayrılan felsefi yaklaşımların yüklediği çelişkili rollerle karşı karşıya kalan öğretmenlerin, çeşitli bileşenlerin uzlaşmaz beklentileri karşısında ve bileşenlerden hangilerinin yanında niçin, ne kadar, nasıl, ne zaman yer alması gerektiği noktasında olabildiğince sorun yaşadığını açıklamaktadır. Kincheloe (2018), eleştirel bilince sahip olan bireylere göre eğitimin, gerçekliğin ve benliğin sürekli geliştirilmesine bağlanmayı içeren bir süreç içerdiğini belirtmektedir. Saflıktan eleştirel bilince geçişi gerektiren bu karmaşık süreçte bireylerin öğrenmeyi ters yüz eden politik, ekonomik, kültürel ve sosyal çelişkileri kavramaları önemli görülmektedir. Bu açıdan öğrenme ve varoluşun birbirinden ayrılmazlığından bahsedilmektedir. Başka bir anlatımla süreç, eleştirel bilinçle bireylerin kim olduklarına ve şu anki durumlarına nasıl geldiklerine dair eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmek amacıyla kendi yaşanmış gerçekliklerinden kavramsal olarak geri çekilmelerini ve kazandıkları farkındalıklarla böylesi bir bilincin gerektirdiği yollar içinde dünyayı eleştirel bir şekilde deneyimlemenin karmaşık süreçlerine geri dönebilmelerini kapsamaktadır.

Halkın ve eğitimcilerin düşünceleri hakkında iletişime geçmek "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Akar (2010) yaptığı araştırmada Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında bireysel bilincin, toplumsal bilinç içerisinde çok sesli bir yapıya sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Bu bağlamda bileşenlerini ortak eylem ilkesinde etkili bir birey olarak konumlandırmadığında, söylemleri diyaloga açık olmayan içsel bir konuşmanın öznesi olan bileşenler yaratılacağı düşünülmektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan diyaloga ilişkin çözümlenmelere ulaşılabildiği söylenebilir. Friere'ye (2019) göre, eğitimin bileşenleri arasındaki iletişimin bir diyalogu kapsamaması özgürlükçü bir eğitimin en önemli niteliklerinden biridir. Bu açıdan bireylerin ne kadar sessizlik kültürüne gömülü veya cahil olursa olsun, diğer insanlarla diyalog içinde yüzleşerek kendi dünyasına eleştirel bakma yeteneğinde olduğu savı geniş bir birikim deneyimiyle desteklenmektedir. Dolayısıyla diyalogun insanların özgürleşmesi için içkin bir tahakkümü, derin bir dünya ve insan sevgisini, alçakgönüllülüğü, insana yoğun bir inancı, karşılıklı güveni, umudu ve eleştirel düşünmeyi içermesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Bireylerin dünyayı ve kelimeleri okurken kendi gerçekliklerini ve yaşamlarını okuyup yazmaları "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Yılmaz (2019) yaptığı çalışmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında okuryazarlığın önündeki en büyük problemin toplumsal koşulların yetersizliği olduğu konusunda bir eleştiriye yer vermektedir. Dolayısıyla köy insanının cahil kalmasının kişisel bir tercih olmadığı, toplumsal/politik bir sorun olduğu vurgulanmaktadır.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan okuryazarlığa ilişkin çözümlere ulaşılabildiği söylenebilir. Freire ve Macedo (1998) okuryazarlığa ilişkin bunalımın çoğunlukla üçüncü dünya ülkelerine indirgenildiğini fakat ileri endüstrilemiş ülkelerin de bu konuda büyük bir tehdit altında olduğuna dikkat çekmektedir. Bu anlamda okuryazarlığa ilişkin problemlerin bir toplumun ekonomik düzenini tehdit etmekle birlikte, bireysel karar almaya, siyasal süreçlere katılmaya ve demokrasiyi sağlamaya ilişkin derin bir adaletsizlik oluşturacağı düşünülmektedir. Dolayısıyla okuryazarlığın özel anlamda insanları güçlendirecek veya güçsüzleştirecek biçimde işlev görmeye, geniş anlamda ise toplumsal biçimlerin yeniden üretilmesine veya demokratik ve özgürleştirici bir değişimin yükseltilmesine neden olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Kincheloe'e (2018) göre özgürleşimci bir okuryazarlık, bireylere/gruplara ezilme durumlarına karşı eylemde bulunma olanağı sağlayarak egemen iktidarın nasıl işlediğini açığa çıkarmayı ifade etmektedir. Friere (2019) özgürleşimci bir okuryazarlığa, adaletin ve eşitliğin sağlanabilmesi için dönüştürücü eylemin mutlaka eşlik etmesi gerektiğini belirtmektedir. Saunders ve Wong (2020) güçlendirme ve eylemlilik fikrine dayanan eleştirel bilgi okuryazarlığın, öğrenenleri "bilginin yaratıcıları" ve "bilimsel konuşmanın" bir parçası olarak görmeye teşvik ettiğini; onların bilginin yaratılma, paylaşılma ve değerlendirilme sistemlerindeki egemen güçleri tanımalarını sağladığını ve öğrenenlere bu güçlere meydan okuma yolları sunduğunu söylemektedir.

Bireylerin başkaları veya koşullar aracılığıyla belirlenmiş bir nesne olarak değil, edimleri, istekleri ve öznellikleriyle var olması "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) çalışmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında Schwartz'ın değer sınıflandırmasına göre güç, başarı, hazcılık, uyanıklık, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma ve güvenlik değerlerine ulaşıldığını belirtmektedir. Bu açıdan romandaki öğretmenin idealist, prensip sahibi, kuralları olan, dürüst, adalet mücadelesi veren, toplumcu, diğer bileşenlere rehber olan, yaşam sevinci yenmek ve başarmak üzerine kurulu olan, Promete gibi halkı aydınlatan, sevilen, cesaretli, yardım sever, alçak gönüllü, sosyal ve aydın bir kişi olduğu ifade edilmektedir. Akar (2010) araştırmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında kendi olma bilincinden uzaklaşmış sınıfların yerel halk üzerinde bir sömürü oluşturduğundan bahsetmektedir. Yılmaz (2019) yaptığı çalışmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında bireylerin toplumsal yaşamda geliştirdikleri dogmatik düşüncelere ilişkin inançlarının aydınlanan zihinler tarafından düzeltilmesi gereken bir sorumluluk

olarak vurgulanmaktadır. Başka bir anlatımla aydının görevi köy insanını hor görmemek, onu eğitmek, derdini anlayıp çözüm üretme ve cahilliğin her türlüünden kurtarmaktadır. Karaömerlioğlu (2009) araştırmasında, köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin halkçılığı geliştirerek, elitist yönetici sınıfın halka karşı oluşturmaya çalıştığı mesafeye engel olduklarını belirtmektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan özgün var oluşa ilişkin çözümlere ulaşılabilirdiği söylenebilir. Ural (2014) eleştirel eğitim felsefesinde insanlığın öğretmeninin bilimsel, demokratik, laik, özgürlükçü, yarışmacı eğitim karşıtı, eşitlikçi, ayrımcılık karşıtı yeterliliklerine sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır. Friere (2019), insani varoluşu dünyayı adlandırmak, dünyayı değiştirmek olarak tanımlamaktadır. Adlandırılan dünyanın, onu adlandıranlara yeniden bir problem olarak görüldüğü ve yeniden adlandırılmayı istediği belirtilmektedir. Böylece insanların eylem/düşünce içinde sürekli gelişecekleri düşünülmektedir. Dolayısıyla ezilenlerin sadece tutsak oldukları çelişkilerin üstesinden geldiklerinde, başka bir anlatımla "kendi için varlık" haline geldiklerinde gelişmeye başlayacağı söylenmektedir. Bu açıdan bireylerin ontolojik yetileri, kendi dünyaları üzerinde eylemde bulunabilen ve içinde buldukları dünyayı dönüştürebilen bir özne olmak; bununla birlikte bu eylemi yaparken bireysel veya kolektif olarak daha tam bir yaşama giden yepyeni fırsatlara doğru hareket etmek olarak ifade edilmektedir.

Bilgiyle donanmış bir şekilde eylemde bulunma "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Yılmaz (2019) yaptığı çalışmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında köydeki bileşenlerin toplumsal yaşamında gözlenen ve beklenen unsurların en ortak yönü kolektif eylemde bulunma olarak belirtilmektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan praksise ilişkin çözümlere ulaşılabilirdiği söylenebilir. Friere (2019), praksis aracılığıyla baskının esaretinden kurtulmanın mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan praksis, dönüştürmek amacıyla dünya üzerinde düşünmek ve eylemde bulunmak anlamına gelmektedir. Dolayısıyla ezilenlerin pedagojisinin iki ayrı aşamadan oluştuğu ifade edilebilir: *i.* Ezilenlerin, ezildikleri dünyayı deşifre etmeleri ve praksis aracılığıyla, bu dünyanın dönüştürülmesine kendilerini adanmaları, *ii.* İçinde ezildikleri gerçekliği dönüştürmeleri ve bu pedagojiyi özgürleşme sürecinde tüm insanların pedagojisi haline getirmeleri. Kincheloe (2018), eleştirel pedagojinin teoriyle pratiği ilişkilendirdiğinden bahsetmektedir. Bu açıdan praksis, teori ve pratiğin bilgiye dayalı eylem üreten karmaşık bileşenini işe koşmak olarak tanımlanmaktadır. Bu anlamda bilgili eylem olarak açıklanan praksis olgusunun, daha iyi öğrenme iklimleriyle birlikte, daha iyi bir toplum üreten müfredat ve eğitsel stratejilerin üretilip kullanılmasını da gerektirdiği anlaşılmaktadır.

Ezilenlerin mücadelesini benimsemek isteyen bireylerin geçirdikleri ve geçirecekleri süreç “Onuncu Köy” romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) yaptığı araştırmada Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında söz konusu olan köylerin, ülkenin kalkınması için geliştirilmesi gereken önemli bir basamak olduğu görülmektedir. Bu açıdan oluşturulmak istenen köy yapısıyla, yeni ve güçlü bir ülke oluşturulabileceğine inanıldığı anlaşılmaktadır. Yılmaz (2019) çalışmasında, Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında köydeki bileşenlerin yeniliklere bakışı birçok karaktere görece olumlu olarak belirtilmektedir. Bununla birlikte ekonomik yapının -tarım toplumu olma- sonucu olarak eserde görülen yoksulluk temasına karşı köy insanlarının umut dolu bir geleceğe dair özlemleri ve bu özleme yönelik çabaları söz konusudur.

Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan yeniden doğuşa ilişkin çözümlere ulaşılabilirdiği söylenebilir. Friere (2019), yeniden doğuşu, bireyin kendini sürekli olarak gözden geçirmesi gerektiği bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bu açıdan yeniden doğuş sürecinde ikiye bölünmüşlük davranışının olmaması gerektiğinden bahsedilmektedir. Başka bir anlatımla yeniden doğuş sürecinde, bireyin kendi varlığına yabancı bir öge barındırmaması önemli görülmektedir. Böylece bu süreçte, ezilenin (maddi/manevi, ekonomik/siyasal vb.) bağımlılıklarından kurtulup, özgür hale gelmesi beklenmektedir. Aronowitz ve Giroux (1985) daha öznelde okullardaki entelektüel düşünceyi, uğraşı ve pratiği birleştirerek yeniden tanımlama/dönüştürme sürecinin eleştirel pedagojinin temel hedeflerinden biri olduğunu ifade etmektedir. Ural (2020b) bu bağlamda dönüştürücü entelektüel olarak öğretmenlerin bütün koşullarda gelişimlerini sürdürme çabasını önemsediklerini ve dönüştürücü özneler olan öğrencilerin güçlendirilmesi için çeşitli riskleri aldıklarını belirtmektedir. Ural (2021) başka bir çalışmasında ise, yeniliberalizmin eğitimde karşılaşılan sorunların metodolojik ve teknik olduğu dayatmasına karşın dönüştürücü entelektüel olarak öğretmenlerin sorunların kaynağı ve çözümünün felsefi, politik ve ideolojik olduğunu bilmesinin gizlenen gerçeklerin anlaşılması açısından önemli olduğunu söylemektedir.

Eğitimin özgürleşmek için itici bir güç olduğu fikri “Onuncu Köy” romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) yaptığı araştırmada Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında kadınların toplumun kalkınmasında rolüne dikkat çekildiği anlaşılmaktadır. Bu anlamda, ataerkil anlayışın hâkim olduğu köylerde kadınların eğitiminin önemli/gerekli olduğunun vurgulandığı görülmektedir. Ayrıca siyasetin eğitim işlerine istenmeyen bir şekilde yön verebileceğine, eğitimin bazı kişilerin elinde belli çıkarlara alet olabileceğine ve eğitimcilerin bazı haksızlıklar yaşayabileceğine yönelik örnekler verilerek dönem iktidarının eğitim üzerindeki etkisine dair bir tablo çizilmektedir. Yılmaz (2019) çalışmasında, Fakir Baykurt’un “Onuncu Köy” romanında köyü oluşturan bileşenlerin çoğunlukla eğitim hakkına ilişkin bir farkındalığa sahip olduğu, fırsat eşitliğinin sağlanması açısından ise

özellikle kız çocuklarının okula gönderilmesine karşı bir bilincin oluşturulmasına dair eğitsel mücadelenin olduğu belirtilmektedir. İstisnai olan bazı karakterlerin eğitim hakkı ve fırsat eşitliğine karşı, çok yönlü eğitim anlayışına karşı ve daha öznelde ise Köy Enstitülerine karşı politik bir tavır takınması içinde bulunulan dönemin sosyolojik yapısını yansıtmaya açısından önemli görülmektedir. Bir başka açıdan eğitime ilişkin sorumluluk sahibi olması gereken çeşitli devlet kurumlarındaki memurların ikircikli tavrı da döneme ilişkin eğitim politikası uygulayıcılarına bir eleştiri içermektedir.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan eğitsel imkâna ilişkin çözümlemelere ulaşılabilirdiği söylenebilir. Friere (2019), problem tanımlayıcı eğitimin -hümanist ve özgürleştirici bir praksis olarak- egemenliğe tabi kılınmış insanların kurtuluşları için mücadele etmeyi amaçladığını belirtmektedir. Kincheloe (2018), eleştirel pedagojinin, eşitlik ve adalete ilişkin eğitsel ve sosyal bir görüş üzerine temellendiğini; bireylerin acısını hafifletmeye adandığını; öğrencilerin zarar görmesini engellediğini; kelimeleri, dünyayı ve problem oluşturma sürecini okuyabilmek için üretken temaların kullanımını önemsendiğini; sosyal değişim ve zihni eğitime arasında hassas bir dengeyi koruyup sürdürmeyle ilgilendiğini; ezilme ve marjinalleştirmeyle karşı karşıya kalan bireylerin yaşantıları ve ihtiyaçlarıyla ilgilendiğini; pozitivism eleştirisini önemsendiğini; bilimin düzenlemek ve denetlemek için bir güç olarak kullanılmasına eleştirel yaklaştığını; eğitsel etkinliğin içinde gerçekleştiği bağlamı anlamayı önemsendiğini ve hâkim gücün zararlı etkilerine karşı direnme yoluna adandığını ifade etmektedir.

Ekolojik ve sosyal adalet arasında eleştirel bir diyalog kurma çabası "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) yaptığı çalışmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında eğitimin çevreyi de içine alan ve okul sınırlarını aşan eğitim-öğretim faaliyetleriyle gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Yılmaz (2015) çalışmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında öğretmen karakterinin ekolojik hassasiyeti -ağaç dikme, ağaç aşılama vb.- okuyucuya sunulmaktadır.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan ekopedagojiye ilişkin çözümlemelere ulaşılabilirdiği söylenebilir. Bowers ve Apffel-Marglin (2004), ekolojik bir düşünme tarzını benimseme gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, öğrencilerin günlük yaşamdaki kalıpları ve ilişkileri -kültürel farklılıklar, tüketimin ekosistemler üzerindeki etkisi, hiper-tüketimcilik, çevresel ırkçılık, sömürgeleştirme vb. durumlar- fark etmelerine yardımcı olmanın ve onları tüketiciye daha az bağımlı ilişki ve faaliyetlere yöneltmenin eğitimcilerin görevlerinden bazıları olduğunu vurgulamaktadır. McLaren ve Houston (2007), yaşanan toplu ekolojik yıkım düşünüldüğünde eleştirel pedagojinin, ekolojik sorunları ele almak için zengin bir teorik zemine sahip olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan bireylerin toprak, egemenlik ve sosyal adalet konularıyla ilgili kültürel bütünlüğü ve geleneksel bilgiyi korumaya ilişkin çevre mücadeleleri içinde olması önemli görülmektedir. Bu mücadelenin gerçekleştirildiği alanlardan biri olan okullar,

ekososyalist bir pedagoji için oldukça önemli kabul edilmektedir. Adalet diyalektiği üzerine ekososyalist bir bakışın öğrencilerin, öğretmenlerin ve diğer bileşenlerin dikkatlerini kapitalizm ile ekolojik çürüme arasındaki inkâr edilemez bağa yönelterek, çevresel eşitsizlik ve krizlerin sosyal ve politik coğrafyayla nasıl bağıntılı olduğunu kavramalarına yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Çeşitli alanlarda özgürlükçü ve eşitlikçi şartlar oluşturmayı genişletme çabası "Onuncu Köy" romanında önemli görülmektedir. Çebi (2016) yaptığı araştırmada Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında öğretmen karakterinin yoksul köylünün hakkını arayan, köylüyü cehaletten kurtaran, köylüyü birleştiren, köylüyü cesaretlendiren, köylüyle birlikte mücadele veren, pasif olmayan, cesaretli ve devrimci bir kimliği temsil ettiği görülmektedir. Yılmaz (2015) yaptığı çalışmada, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanındaki köy enstitüsü mezunu öğretmen karakterinin azimli, mücadeleci, sabırlı, cesaretli ve çalışkan olmasını iki şekilde açıklanmaktadır. Öğretmenin bahsi geçen kişiliğinin oluşmasında ilk neden olarak enstitüde gördüğü eğitimin etkili olduğu düşünülmektedir. Öğretmenin hangi mesleği yaparsa yapsın köy halkını aydınlatıyor olması ise değişmeyen tek amacı ve ikinci nedendir. Okşar (2009) araştırmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında sosyal adaletsizliğe içerik olan sosyal eşitsizlik ve fırsat eşitsizliği ile mücadelenin temalarının vurgulandığını belirtmektedir. Bu anlamda romanda, var olan sosyal adaletsizlik ve eşitsizliğe karşı köylünün aydınlatılma ve adil dağıtıcısını arama çabasının bulunduğu ifade edilmektedir. Yılmaz (2019) araştırmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında eğitimi tamamlayan kişiler köyün kalkınması için girişecekleri demokratik mücadelelerle eğitimin sürekliliğinin ve sosyal adaletin sağlanmasına önem vermektedirler. Bununla birlikte bu mücadele sürecinde köy insanından olumsuz bir tavır görseler dahi ve mesleklerini kaybetme ihtimalleri olsa dahi onlara karşı sabırlı ve umutlu tavırlarından bir eksilme gözlenmemektedir. Bilgisizliğe karşı bir savaşım olarak köy bileşenlerini zengin yoksul çatışması, kaderci tutum, politik yanlılık vb. durumlara karşı kalkındırma çabaları kolektif bir güç oluşturularak verilmektedir. Dolayısıyla romanda eğitime bireysel yarardan ziyade kamusal yarar misyonu biçilmektedir. Romanda sınıfsal konumların yeniden üretilmesine yönelik bir sistem eleştirisi de bulunmaktadır. Bu açıdan ezilmişliklerini sorgulayan, direnen ve çözüm üreten köy insanı karakterleri dikkat çekmektedir. Güllüpınar ve Yılmaz (2020) çalışmasında, Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında kadercilik, zenginlerin ve hükümetin yanlı tutumları gibi durumlar nedeniyle ezilenlerin yoksulluğunun devam ettirildiği söylenmektedir. Bu nedenle çözüm önerisi olarak ezilenlerin birleşerek ezenlere karşı mücadele etmesi gerektiği fikri romanın birçok bölümünde yenilenmektedir. Dolayısıyla ezilmişliğini sorgulayan, haksızlığa boyun eğmeyen, çözüm bulan ve teslim olmayan roman karakterleri romanda büyük bir öneme sahiptir. Erdentuğ (1956) yaptığı araştırmada, köydeki en itibarlı şahıslar arasında öğretmenin sonuncu sırada olduğu ve imamın ise ikinci sırada olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Fakir Baykurt'un "Onuncu Köy" romanında, eleştirel pedagojinin en önemli kavramlardan biri olan demokratik mücadeleye ilişkin çözümlenmelere ulaşılabildiği söylenebilir. Friere (2019), ezilenlerin pedagojisinin, kendi özgürlükleri için mücadele edenlerin pedagojisi olduğunu belirtmektedir. Bu açıdan dayanışma gösteren bireylerle beraber özgürleşmek amacıyla mücadele etmenin, ezilenin ezilme hakkında eleştirel bir farkındalığa ulaşmasını sağlayacağı düşünülmektedir. McLaren (2003) başka bir anlatımla, ezilenleri ezilmişliklerinden çıkarmak ve onları ortak bir mücadele ve eleştiri dilinde birleştirmenin eleştirel pedagojinin temel hedeflerinden biri olduğunu açıklamaktadır. Apple ve Bean (2011) kitle kültürünün antidemokratik yönelimler -politik duyarsızlık, kurumsallaşmış ırkçı ve cinsiyetçi uygulamalar, vb.- sergilediği bir toplumda, bireylerde demokratik bir mücadele için duyarlılık oluşturma bir meydan okuyuş anlamına geleceğini ifade etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Genel bir değerlendirme yapıldığında, bu araştırmanın sonuçlarına göre "Onuncu Köy" romanında gerçekliğin bireyleri ezen koşullarına karşı eyleme geçmek için bilinçlenme süreci; halkın ve eğitimcilerin düşünceleri hakkında iletişime geçmek; bireylerin dünyayı ve kelimeleri okurken kendi gerçekliklerini ve yaşamlarını okuyup yazmaları; bireylerin başkaları veya koşullar aracılığıyla belirlenmiş bir nesne olarak değil, edimleri, istekleri ve öznellikleriyle var olması; bilgiyle donanmış bir şekilde eylemde bulunma; ezilenlerin mücadelesini benimsemek isteyen bireylerin geçirdikleri ve geçirecekleri süreç; eğitimin özgürleşmek için itici bir güç olduğu fikri; ekolojik ve sosyal adalet arasında eleştirel bir diyalog kurma çabası ve çeşitli alanlarda özgürlükçü ve eşitlikçi şartlar oluşturmaya genişletme çabası önemli görülmektedir. Bu bulgular ışığında, araştırmacılara:

1. Türk edebiyatından veya dünya edebiyatından belirlenecek olan farklı romanlarla eleştirel pedagojinin bazı temel kavramlarına ilişkin çözümlenmeler yapmaları,
2. Eleştirel pedagoji için örnek olabilecek ve olmayacak içerikteki romanlara ilişkin karşılaştırmalı çözümlenmeler yapmaları,
3. Öğretmenlerin/öğretmen adaylarının profesyonel gelişimleri ve eleştirel bakış açılarının genişletilmesine dönük olarak, farklı bilim alanlarının iş birliği ile bilgi üretmesine ve bilimsel araştırma yapmasına yönelik çalışmalar yapmaları tavsiye edilebilir.

Kaynaklar

- Akar, Y. (2010). *Fakir Baykurt'un romanlarında toplumsal gerçeklik*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Aksoy, H. H. (2020). Eleştirel pedagoji üzerine Prof. Dr. Hasan Hüseyin Aksoy ile söyleşi. *Eleştirel Pedagoji*, 66, 36-42. http://www.elestirelpedagoji.com/FileUpload/ks7397/File/66_sayi_pdf.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Alver, A. (2014). Türk edebiyatında 1940'lı yıllarda yazılan bazı toplumcu gerçekçi romanların emek-sermaye bağlamında analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(33), 129-152. <https://dergipark.org.tr/en/pub/sufesosbil/issue/75231/1234356> sayfasından erişilmiştir.
- Andaç, F. (2000). *Anadolu aydınlanmacısı Fakir Baykurt*. İstanbul: Evrensel Basım Yayın.
- Apple, M. W. & Beane, J. A. (2011). *Demokratik okullar* (M. Sarı, Çev.). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Apple, M. W. (2017). Eğitim toplumu değiştirebilir mi? (Y. Acar-Çiftçi & Y. E. Ömür, Çev.). *Eğitim toplumu değiştirebilir mi?* Ş. Çınkır (Çev. Ed., 1. b.) içinde (s. 15-44). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aronowitz, S. & Giroux, H. A. (1985). *Education under siege: The conservative, liberal and radical debate over schooling*. London: Routledge.
- Aronowitz, S. (2012). *C. Wright Mills and the making of political intellectuals*. New York: Columbia University Press.
- Baykurt, F. (2022). *Onuncu köy*. İstanbul: Literatür.
- Becker, H. (2016). *Toplumu anlatmak* (Ş. Geniş, E. Arıcan & M. Hazır, Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Belge, M. (2012). *Militarist modernleşme-Almanya, Japonya ve Türkiye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bowers, C. A. & Apffel-Marglin, F. (2004). *Rethinking Freire: Globalization and the environmental crisis*. London: Routledge.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basic of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. New York: Sage Publication.
- Cuma, A. (2009). Edebiyat sosyolojisi ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi sanat ve bilimin sınır ötesi etkileşimi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*(22), 81-94. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1724344> sayfasından erişilmiştir.
- Çebi, T. (2016). *Yalnızız, onuncu köy ve bozkırdaki çekirdek romanlarındaki değerler ve eğitim anlayışı*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Darder, A. (2017). *Reinventing Paulo Freire a pedagogy of love*. London: Routledge.
- Dede, K. (2021). Türkiye'de köy romanını yeniden yorumlamak: Modernleşme ve alegori. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38(2), 357-369. <https://doi.org/10.32600/huefd.799321>
- Derrida, J. (2010). *Edebiyat edimleri* (M. Erkan & A. Utku, Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık.
- Erdentuğ, N. (1956). *Hal köyünün etnolojik tetkiki*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Freire, P. & Macedo, D. (1998). *Okuryazarlık sözcükleri ve dünyayı okumak* (S. Ayhan, Çev.). Ankara: İmge Kitapevi.
- Freire, P. (2019). *Ezilenlerin pedagojisi* (D. Hattatoğlu & E. Özbek, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- Freire, P. (2022). *Özgürlüğün pedagojisi: Etik, demokrasi ve medeni cesaret* (G. Kurt-Gevinç, Çev.). İstanbul: Yordam Kitap.
- Forster, N. S. (1995). The analysis of company documentation. C. Cassel & G. Symon (Ed.), *Qualitative methods in organizational research: A practical guide* (1. b.) içinde (s. 147-170). New York: Sage.
- Giroux, H. A. (1983). *Theory and resistance in education: A pedagogy for the opposition*. London: Bloomsbury Academic.
- Giroux, H. A. (1997). *Pedagogy and the politics of hope: Theory, culture, and schooling, a critical reader*. London: Routledge.
- Giroux, H. A. (2009). Dil/kültürel incelemeler alanında eleştirel pedagojinin bir rolü var mıdır? (E. Ç. Babaoğlu, Çev.). D. Harvey, P. Freire, P. McLaren, M. W. Apple & H. A. Giroux (Ed.), *Eleştirel pedagoji söyleşileri* (1. b.) içinde (s. 7-28). İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Gulbenkian Komisyonu. (2014). *Sosyal bilimleri açın: Sosyal bilimlerin yeniden yapılanması üzerine rapor*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Güllüpinar, F. & Yılmaz, E. (2020). Fakir Baykurt ve Kemal Tahir'in yapıtlarında zenginlik, yoksulluk, emek ve sermaye ilişkilerinin analizi. *Çalışma ve Toplum*, 67(4), 2197-2222. <https://calismatoplum.org/Content/pdf/calisma-toplum-6525-37478ff2.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Halman, T. S. (2011). *A millennium of Turkish literature: A concise history*. New York: Syracuse University Press.
- Hooks, B. (1994). *Teaching to transgress: Education as the practice of freedom*. London: Routledge.
- Irmak, E. (2018). *Eski köye yeni roman*. İstanbul: İletişim.
- Johnson, A. P. (2019). Veri analizi yöntemleri (S. Ünlüer, Çev.). *Eylem araştırması el kitabı* (Y. Uzuner & M. Özten-Anay, Çev. Ed., 3. b.) içinde (s. 109-122). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kant, I. (2023). *Aydınlanma nedir?* (M. B. Albayrak, Çev.). İstanbul: Albaraka Yayınları.
- Kaplan, R. (1988). *Cumhuriyet dönemi Türk romanında köy*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Karaömerlioğlu, M. A. (2009). *Köy enstitüleri, modern Türkiye'de siyasî düşünceler Kemalizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Karpat, K. (2017). *Osmanlı'dan günümüze edebiyat ve toplum*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Kesik, F. & Bayram, A. (2015). Eğitim sisteminin eleştirel pedagoji perspektifinden bir değerlendirmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 900-921.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17398/182005?publisher=mersin-university>

sayfasından erişilmiştir.

- Kincheloe, J. L. (2018). *Eleştirel pedagoji* (K. İnal, Çev.). İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.
- Kincheloe, J. L. (2020). Critical pedagogy and the knowledge wars of the 21st century. S. R. Steinberg & B. Down (Ed.), *The SAGE handbook of critical pedagogies* (1. b.) içinde (s. 75-93). New York: Sage.
- Krippendorff, K. (2004). *Content analysis, an introduction to its methodology*. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Lukács, G. (1969). *Çağdaş gerçekçiliğin anlamı* (C. Çapan, Çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.
- McLaren, P. (2003). Critical pedagogy: A look at the major concepts. A. Darder, M. Baltodano & R. D. Torres (Ed.), *The critical pedagogy reader* (1. b.) içinde (s. 68-96). New York: Routledge Falmer.
- McLaren, P. & Houston, D. (2007). Devrimci ekolojiler: Ekosozyalizm ve eleştirel pedagoji (B. Baysal, Çev.). P. McLaren (Ed.), *Kapitalistler & işgalciler: İmparatorluğa karşı eleştirel bir pedagoji* (1. b.) içinde (s. 201-222). İstanbul: Kalkedon.
- McLaren, P. (2008). Critical pedagogy: A look at the major concepts. A. Darder, M. P. Baltodano & R. D. Torres (Ed.), *The critical pedagogy reader* (2. b.) içinde (s. 61-83). London: Routledge.
- McLaren, P. (2011). *Okullarda yaşam eleştirel pedagojiye giriş* (H. Arslan & M. Y. Eryaman, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Meriç, C. (2013). *Sosyoloji notları ve konferansları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Michaud, G. (2018). Bir disiplin olarak edebiyat sosyolojisinin kurulması (H. Uçan, Çev.). K. Alver (Ed.), *Edebiyat sosyolojisi* (1. b.) içinde (s. 65-76). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (2021). Analizde ilk adımlar (A. Ersoy, Çev.). *Nitel veri analizi: Genişletilmiş bir kaynak kitap* (S. Akbaba-Altun & A. Ersoy, Çev. Ed., 4. b.) içinde (s. 50-88). Ankara: Pegem Akademi.
- Moran, B. (2016). *Edebiyat kuramları ve eleştiri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Naci, F. (1990). *100 soruda Türkiye’de roman ve toplumsal değişme*. İstanbul: Gerçek Yayıncılık.
- Okşar, M. (2009). Sosyal adaletin onuncu köye sürgünü. *Ankara Barosu Dergisi*(2), 106-122. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/397564> sayfasından erişilmiştir.
- Patton, M. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. New York: Sage Publications.
- Plehanov, G. V. (1987). *Sanat ve toplumsal yaşam* (C. Karakaya, Çev.). İstanbul: Sosyal Yayınlar.
- Sartre, P. J. (2008). *Edebiyat nedir?* (B. Onaran, Çev.). İstanbul: Can Yayınları.

- Saunders, L. & Wong, M. A. (2020). Critical pedagogy: Challenging bias and creating inclusive classrooms. *Instruction in libraries and information centers*. <https://iopn.library.illinois.edu/pressbooks/instructioninlibraries/chapter/critical-pedagogy-challenging-bias-and-creating-inclusive-classrooms/> sayfasından erişilmiştir.
- Shor, I. & Friere, P. (1986). *A pedagogy for liberation: Dialogues on transforming education*. Westport: Praeger.
- Shor, I. (2020). On the road to social justice: Reinventing Paulo Friere. J. D. Kirylo (Ed.), *Reinventing pedagogy of the oppressed: Contemporary critical perspectives* (1. b.) içinde (s. x-xiii). New York: Bloomsbury Academic.
- Stael, M. (1967). *Edebiyata dair* (S. Hatay & V. Hatay, Çev.). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Swingwood, A. (2018). Edebiyat sosyolojisine yaklaşımlar (K. Bayraktar, Çev.). K. Alver (Ed.), *Edebiyat sosyolojisi* (1. b.) içinde (s. 117-130). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Timur, T. (2019). *Osmanlı-Türk romanında tarih, toplum ve kimlik*. Ankara: İmge Yayınevi.
- Uçan, H. (2013). *Dilbilim, göstergebilim ve edebiyat eğitimi*. Ankara: Hece Yayınları
- Ural, A. (2012). Öğretmenlik paradoksu. M. D. Karşlı (Ed.), *Eğitim bilimine giriş* (4. b.) içinde (s. 243-282). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ural, A. (2014, 25 Kasım). İnsanlığın öğretmeni olabilmek. *Birgün*. <https://www.birgun.net/haber/insanligin-ogretmeni-olabilmek-71694> sayfasından erişilmiştir.
- Ural, A. (2020a, 26 Mayıs). Eleştirel pedagojinin ne'liği üzerine. *Nirvana Sosyal Bilimler Sitesi*. <http://www.nirvanasosyal.com/h-684-nazmiye-hazarin-gazi-universitesi-gazi-egitim-fakultesi-ogretim-uyesi-dr-ayhan-ural-ile-elestirel-pe.html> sayfasından erişilmiştir.
- Ural, A. (2020b, 8-10 Aralık). Öğretmen rolleri üzerine bir çözümleme [Forum]. Al-Farabi-Balasağun-Abai Uluslararası Forumu, Kazak Ulusal Pedagoji Üniversitesi, Kazakistan. https://www.academia.edu/45010845/Öğretmen_Rollerini_Üzerine_Bir_Çözümleme sayfasından erişilmiştir.
- Ural, A. (2021). Öğretmenlik üzerine. A. Özdemir (Ed.), *Ters yüz sınıf modeli kuramdan uygulamaya* (1. b.) içinde (s. 29-50). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Wellek, R. & Warren, A. (2001). *Yazın kuramı* (Y. Salman & S. Karantay, Çev.). İstanbul: Adam.
- Wolf, M., Barzillai, M. & Dunne, J. (2009). The importance of deep reading. M. Scherer (Ed.), *Challenging the whole child: Reflections on best practices in learning, teaching, and leadership* (1. b.) içinde (s. 130-140). Virginia: ASCD.

- Yazıcı-Okuyan, H. (2006). Fakir Baykurt'un romanlarında eğitim izleği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12, 45-51. <https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/30927571/45-51-libre.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, A. (2015). Bozkır romanlarında köy enstitüsü. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(29), 309-338. <https://doi.org/10.21550/sosbilder.269507>
- Yılmaz, E. (2019). *Fakir Baykurt ve Kemal Tahir yapıtlarında köy ve köylülük olgusu: Karşılaştırmalı sosyolojik bir değerlendirme*. (Yüksek Lisans Tezi). <http://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Extended Summary

Literary works can give important information about the social structure and development of the period in which they have been written (Wolf et al., 2009). In other words, literary works can be mentioned when they tend to reflect the realities of their time (Cuma, 2009). Revealing the perception of reality in social life by Fakir Baykurt, a graduate of the Village Institute and one of the leading authors of the "Village Literature Movement", as an intellectual in the 1960s, makes this research necessary. The pedagogical approach that was intended to be put into practice in the novel "Tenth Village", reflecting an example of liberating education created the need for an analysis in the perspective of some selected basic concepts of critical pedagogy. The analysis of this novel, which is an example of the "Republican Period Turkish Literature" and reflects the social power relations effectively, is important in terms of obtaining a holistic picture of the period. In this respect, it can be thought that this research can contribute to the field as it is one of the original studies in the literature. This research is limited to Fakir Baykurt's novel "The Tenth Village" (Baykurt, 2022) and critical pedagogy's concepts of critical awareness, dialogue, literacy, authentic existence, praxis, rebirth, educational opportunity, ecopedagogy and democratic struggle.

The aim of this research is to analyze Fakir Baykurt's novel "The Tenth Village" in terms of critical pedagogy's concepts of critical awareness, dialogue, literacy, original existence, praxis, rebirth, educational opportunity, ecopedagogy and democratic struggle.

In the research, document analysis and the criterion sampling was used. The data source of the research is Fakir Baykurt's novel "The Tenth Village". In the research, the data were analyzed with the continuous comparison data analysis approach. In the coding process, the coding technique made within a general framework was used.

When the results of the research were evaluated, the following issues were deemed crucial: the awareness-raising process to take action against the oppressive conditions of reality; to communicate about the thoughts of the public and educators; for individuals to read and write their

own realities and lives while reading the world and words; individuals' existing with their actions, wishes and subjectivities, not as objects determined by others or conditions; to take action equipped with knowledge; the process that individuals who want to embrace the struggle of the oppressed go through and will go through; the idea that education is a driving force for emancipation; an effort to establish a critical dialogue between ecological and social justice; an effort to expand the creation of libertarian and egalitarian conditions in various fields in the novel "The Tenth Village".

In his research, Yılmaz (2019) states that Fakir Baykurt's novel "The Tenth Village" developed the "Rational" teacher and "Questioning" villager profiles against political, economic, cultural and educational etc. conflict situations. Kincheloe (2018) states that critical pedagogy is based on an educational and social view of equality and justice; dedicated to alleviating the suffering of individuals; prevent students from being harmed; attaches importance to the use of generative themes in order to be able to read the words, the world and the problem posing process; is concerned with maintaining a delicate balance between social change and training the mind; is concerned with the lives and needs of individuals facing oppression and marginalization; attaches importance to the criticism of positivism; critical of the use of science as a force to regulate and control; attaches importance to understanding the context in which the educational activity takes place, and devoted to the way of resisting the harmful effects of dominant power.

Researchers can be advised to analyze some basic concepts of critical pedagogy with different novels to be determined from Turkish or world literature or to make comparative analyzes of novels that may or may not be an example for critical pedagogy.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu araştırmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların, araştırma ile ilgili diğer kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.